

De roep om experts

□ Henk van Berkel

In 2007 is het Research Center voor Examinering en Certificering (RCEC) opgericht. Het RCEC is een samenwerkingsverband tussen de Universiteit Twente en Cito. Ik spreek met de directeur van het RCEC, Piet Sanders, op zijn werkkamer bij Cito.

Waarom een nieuw instituut op het gebied van examens?

Volgens Sanders is er behoefte aan een wetenschappelijk onderzoeksinstituut dat specifiek gericht is op de verbetering van de examenpraktijk in Nederland. Hoewel het onderzoek van Nederlandse psychometrici tot de internationale top behoort, heeft dat onderzoek wel geresulteerd in een veel betere toetspraktijk maar niet tot een veel betere examenpraktijk in Nederland. Dat is Sanders' ervaring bij Cito. Als voorbeeld vergelijkt hij examens met de toetsen die Cito ontwikkelt voor het primair onderwijs, zoals het Leerlingvolgsysteem, de Eindtoets Basisonderwijs, recentelijk een intelligentietoets et cetera. Bij het samenstellen van deze toetsen wordt gebruikgemaakt van de meest geavanceerde psychometrische methoden en technieken. Deze toetsen voldoen aan de COTAN-eisen.¹ Bij de examens die door Cito en andere examenorganisaties ontwikkeld worden, is de inzet van psychometrie vaak beperkt. Hierdoor is het moeilijker om kwalitatief goede examens te maken of om aan te tonen dat die examens van goede kwaliteit zijn. Dit verschil tussen toetsen en examineren is maar gedeeltelijk te verklaren door de beperkende randvoorwaarden die bij de ontwikkeling en afname van examens vaak gelden en die de toepassing van moderne psychometrische methoden en technieken belemmeren of zelfs verhinderen. Terwijl bijvoorbeeld de laatste jaren in vele onderwijssectoren het zogenaamde competentiegericht

examineren opgang maakt, heeft gedegen psychometrisch onderzoek naar de kwaliteit hiervan ternauwernood plaatsgevonden.

Het RCEC heeft tot doel om het wetenschappelijk onderzoek gericht op de verbetering van de examenpraktijk te faciliteren. Op het gebied van certificering zal een promotieonderzoek worden gestart en zal het RCEC een consultancyrol vervullen.

Hoe komt RCEC aan het geld?

Het RCEC is een gezamenlijk initiatief van de Universiteit Twente (UT) en Cito. Zij faciliteren het instituut en het ministerie van OCW heeft een eenmalige subsidie gegeven. De bedoeling is dat het RCEC zich over drie jaar - gerekend vanaf augustus 2007 - door consultancy en andere activiteiten, waaronder cursussen, zelf kan bedruipen. Deze specialistische cursussen zullen niet concurrerend zijn met die van de NVE. Het werkterrein van het RCEC kan ook op het gebied van private examens liggen mits die tak van het examineren in het RCEC wil investeren.

Zijn er al klanten?

Het afgelopen jaar heeft het RCEC voor verschillende organisaties onderzoek gedaan en adviezen gegeven. Recentelijk is een onderzoek afgerond voor de Onderwijsraad waarin een tiental van hun rapporten met adviezen over examinering is geanalyseerd. De belangrijkste conclusie was dat de Onderwijsraad consequent pleit voor een scheiding tussen opleiden/onderwijzen enerzijds en beoordelen/examineren anderzijds. Examinering in het vo en mbo is hierop gebaseerd, maar in het hoger onderwijs bestaat die scheiding niet en die is op korte termijn ook zeker niet te verwachten. In het hoger onderwijs heerst de opvatting dat men zelf verantwoordelijk is voor de examinering en dat men door een scheiding aan te brengen tussen opleiden en examineren de verantwoordelijkheid voor het examineren uit handen geeft.

Wat is de kwaliteit van de examinering

Wie is Piet Sanders?

Dr. Piet F. Sanders is na zijn studie Onderwijskunde in 1977 bij de afdeling psychometrie van Cito begonnen. In dat jaar kreeg Cito de opdracht de (openvragen) examens voor het vo te ontwikkelen. Daarbij was hij nauw betrokken en daarnaast deed hij onderzoek naar 'performance assessment'. Zijn promotieonderzoek had betrekking op het gebruik van de generaliseerbaarheidstheorie voor het optimaal samenstellen van assessments of toetsen waarbij de prestaties van studenten op vragen of opdrachten worden beoordeeld door beoordelaars.

In 1987 werd hij benoemd tot hoofd van het Psychometrisch Onderzoek- en Kenniscentrum van Cito. Gedurende een aantal jaren was hij tevens bijzonder hoogleraar aan de UvA. Hij heeft gepubliceerd in (inter)nationale tijdschriften zoals *Psychometrika* en *Applied Psychological Measurement* en is medeauteur van een aantal boeken. Hij was de tweede voorzitter van de NVE, bestuurslid van de Vereniging van Onderwijsresearch (VOR) en lid van de COTAN. Sinds 2007 is hij directeur van het RCEC.

Hoeveel medewerkers heeft het RCEC?

De parttime staf bestaat behalve Sanders uit Bernard Veldkamp van de UT en een parttime secretariaat. Daarnaast faciliteert het RCEC momenteel vijf promovendi die een dubbelaanstelling hebben: bij de UT en bij Cito. Zij werken bij Cito drie dagen aan hun promotieonderzoek, één dag zijn ze betrokken bij een project dat te maken heeft met hun promotieonderwerp en één dag verrichten ze algemene methodologische werkzaamheden. Ook is een aantal medewerkers van de UT en Cito gelieerd aan het RCEC, dat wil zeggen dat ze promovendi begeleiden en/of onderzoek doen op aandachtsgebieden van het RCEC.

Wat zijn de onderwerpen waaraan de promovendi werken?

Eén onderwerp heeft betrekking op (de ontwikkeling van) beoordelingssystemen van toetsen/assessments. Er zijn in Nederland verschillende instanties, zoals de COTAN en de Inspectie voor het Onderwijs, die het tot hun taak rekenen of tot taak hebben om de kwaliteit van toetsen, examens of assessments te beoordelen. De beoordelingssystemen die deze organisaties hanteren, richten zich veelal op de kwaliteit van individuele toetsen of assessments. Het RCEC onderzoekt ook de kwaliteit van bijvoorbeeld het vwo-examen

dat uit verschillende examens/toetsen en schoolexamens bestaat. Eén van de vragen die dit onderzoek inmiddels heeft beantwoord, is hoeveel studenten ten onrechte voor het vwo-diploma zakken of slagen: dit blijkt ongeveer 6% van de kandidaten te zijn. Een ander onderzoek gaat over het beoordelen van competenties. In bepaalde situaties spelen competenties een cruciale rol. Denk aan rijvaardigheid, het besturen van een vliegtuig of het blussen van branden. De burger is erbij gebaat dat zoiets goed gebeurt. Het RCEC doet samen met TNO, het CBR, de ANWB en Rozendom Technologies onderzoek naar competentiebeoordeling bij autoriteiten door middel van simulaties.

Binnenkort start een onderzoek naar de beoordeling van academische competenties. Dat onderzoek is een initiatief van de UT en de Technische Universiteit Eindhoven.

Zijn er al resultaten te melden?

Behalve de resultaten van het onderzoek naar misclassificaties bij examens/diploma's zijn nog weinig resultaten te melden, omdat de promovendi pas met hun onderzoeken gestart zijn. De promovendi hebben enkele presentaties verzorgd op congressen zoals op de RCEC conferentie in november 2008. De inhoud van die voordrachten is te downloaden vanaf <http://www.rcec.nl>.

Is het moeilijk om aan goede mensen te komen?

De specialistische opleidingen op het gebied van de psychometrie op universiteiten trekken steeds minder studenten. Dat is zorgelijk. Nederland en de Verenigde Staten zijn de meest vooraanstaande landen op het gebied van de psychometrie. Vroeger kon Cito putten uit een behoorlijk aantal afgestudeerden van sociale faculteiten maar dat is nu steeds minder het geval. Wellicht hebben deze studenten tegenwoordig belangstelling of talent voor de meer kwalitatief georiënteerde vakken of specialisaties. Er ligt zeker een taak voor het RCEC om het beroep psychometricus of toetsdeskundige meer onder de aandacht van masterstudenten te brengen. De vraag naar deze deskundigen is er zowel nationaal als internationaal.

Welke ontwikkelingen zijn van invloed op toetsen en examineren?

Dat is op de eerste plaats de vraag van de diverse betrokkenen naar de kwaliteit van de examinering. In toenemende mate zullen kandidaten die gezakt zijn van een exameninstelling vragen aan te tonen dat zij terecht gezakt zijn. In de Verenigde Staten is verantwoording vragen veel gebruikelijker en daar hebben rechtszaken plaatsgevonden die bepalend zijn geweest voor de wijze waarop exameninstellingen examineren. Ook in Nederland zullen exameninstellingen steeds meer ter verantwoording worden geroepen. Het moet dus allemaal zorgvuldiger, transparanter. Op de tweede plaats zijn steeds meer mensen vertrouwd geraakt met de verworvenheden van de moderne testtheorie. Itemresponstheorie was vroeger voer voor specialisten maar door de beschikbaarheid van goede computerprogramma's en steeds snellere computers is itemresponstheorie toegankelijker geworden. Maar de verworvenheden van de moderne testtheorie hebben veel meer invloed gehad op de toetspraktijk, denk bijvoorbeeld aan computertoetsen, dan op de examenpraktijk. Een derde belangrijke ontwikkeling is de opkomst van (authentiek) toetsen of examineren van compe-

tenties. Hierbij is sprake van toetsvormen waarin kennis, inzicht en attitudes in samenhang aan de orde komen. Daar valt nog veel onderzoeks- en ontwikkelingswerk voor psychometrici te doen. In dat verband wordt wel eens gesproken over edumetrie ter vervanging van de zogenaamde klassieke psychometrie, maar dat ziet Sanders als een schijn Discussie.

Tot slot: welke kenmerken hebben de examens in de toekomst, zeg over vijf jaar?

Met de komst van computers in het examineren is de werkelijkheid beter na te bootsen. Denk aan simulaties. Met dergelijke toetsen zijn onder gecontroleerde omstandigheden meer authentieke toetssituaties te creëren. Dat biedt mogelijkheden om de subjectiviteit die de beoordeling van praktijktoetsen onvermijdelijk met zich mee brengt, meer in de hand te houden of het liefst te elimineren. Bovendien zouden simulaties wel eens veel minder kostbaar kunnen zijn dan de beoordeling in echte praktijksituaties. Daarnaast zal de computer meer dan in het verleden kunnen worden ingezet bij leerlingvolgsystemen waarbij sprake is van veel meer toetsmomenten. Niet om leerlingen af te rekenen op hun toetsprestaties maar om te helpen bij het leerproces. Dus meer formatieve toetsen of 'assessment for learning'.

Dit alles maakt het wel noodzakelijk dat er meer deskundigheid komt op het gebied van toetsen en examineren. Aan die deskundigheid kunnen zowel het RCEC als de NVE een goede bijdrage leveren.

Voetnoot

¹ De Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) heeft als opdracht 'het bevorderen van de kwaliteit van tests en testgebruik in Nederland'. Zie www.cotan.nl.

□ De heer dr. H.J.M. van Berkel is hoofdredacteur van *EXAMENS* en werkzaam aan de Universiteit van Maastricht. E-mail: H.vanBerkel@EDUC.unimaas.nl.